

ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
Програми охорони навколишнього природного середовища
Івано-Франківської області на 2026-2030 роки

м. Івано-Франківськ
2025 рік

ЗМІСТ

Назва	Сторінка
Вступ	3
1. Зміст та основні цілі Програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки, її зв'язок з іншими документами державного планування	6
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено	7
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення на стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	22
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	24
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	28
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	30
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування	32
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	33
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	35
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	35
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	35
Список використаної літератури	37

Вступ

Звіт зі стратегічної екологічної оцінки Програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки виконано у відповідності до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та інших діючих нормативно-правових актів.

Програма охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки розроблена відповідно до законодавчих та нормативно-правових документів, а саме: Конституції України, Земельного кодексу України, Водного кодексу України, законів України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про управління відходами», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про екологічну мережу України», «Про природно-заповідний фонд України», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 796-р «Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів», розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 895-р «Про затвердження планів управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах районів басейнів річок», розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1078-р «Про затвердження планів управління річковими басейнами Вісли, Дністра та Південного Бугу на 2025-2030 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1347-р «Про затвердження плану управління річковим басейном Дунаю на 2025-2030 роки», Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (затвердженої рішенням обласної ради від 21.02.2020 № 1381-34/2020), розпорядження обласної державної адміністрації від 05.03.2007 № 99 «Про затвердження Порядку розроблення обласних цільових програм», пропозицій районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Розроблення Програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки (далі – Програма) є одним із засобів створення ефективної системи управління у збереженні довкілля.

Очікувані результати виконання Програми:

– попередження забруднення поверхневих і підземних вод внаслідок

покращення роботи існуючих, реконструкції (ремонту) та будівництва нових очисних споруд і каналізаційних мереж у населених пунктах області;

- запобігання шкідливій дії вод шляхом створення комплексу гідротехнічних споруд на паводконебезпечних ділянках рік і розроблення ефективної системи прогнозування небезпечних гідрологічних процесів, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;

- зниження інтенсивності ерозійних процесів;

- зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел;

- створення системи вимірювання та оцінки якості атмосферного повітря.

Забезпечення доступу до інформації щодо якості атмосферного повітря;

- збереження біотичного, ландшафтного біорізноманіття шляхом розробки і впровадження заходів активної і пасивної охорони, збереження і відтворення раритетних, зникаючих, ендемічних, реліктових і цінних у господарському відношенні видів рослин і тварин та їх оселищ, унікальних і типових для регіону ландшафтів;

- формування регіональної екологічної мережі шляхом створення нових і вдосконалення функціонування існуючих заповідних територій;

- вдосконалення системи поводження з побутовими відходами шляхом впровадження роздільної системи їх збирання, утилізації та переробки;

- удосконалення системи оцінки і прогнозування екологічної ситуації шляхом створення постійно діючої системи моніторингу навколишнього природного середовища;

- пом'якшення наслідків та адаптація до зміни клімату;

- підвищення екологічної свідомості різних верств населення;

- налагодження міжнародної співпраці у сфері охорони довкілля.

Екологічна ситуація охоплює оцінку стану основних компонентів довкілля: атмосферного повітря, водних ресурсів, земель та лісів, рослинного та тваринного світу, а також природно-заповідних територій, що перебувають у динамічному розвитку. Від характеру цих змін залежить збереження рівноваги природних екосистем та забезпечення збалансованого екологічного та соціально-економічного розвитку регіону.

Івано-Франківська область відзначається високим інтегральним показником антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Інтенсивне використання природних ресурсів, їх виснаження та деградація зумовлюють потребу у формуванні та впровадженні стратегії невиснажливого природокористування. Такий підхід має ґрунтуватися на постійному моніторингу змін природних та антропогенних процесів, а також на інтегрованому управлінні природними ресурсами та станом навколишнього природного середовища.

Альтернативи раціональному (невиснажливому) природокористуванню, що ґрунтується на дотриманні законів розвитку природи та створенні безпечних умов для життя людини й усіх живих організмів, не існує. Тому необхідно формувати та реалізовувати таку стратегію і тактику природокористування, яка

забезпечуватиме комплексне управління природними ресурсами, їх ощадливе використання, захист від виснаження та забруднення, а також постійний моніторинг змін природних і антропогенних процесів у межах природно-територіальних комплексів.

Оскільки реалізація Програми безпосередньо стосується сфери охорони навколишнього середовища та передбачає види діяльності, для яких законодавством встановлено обов'язкове проведення процедури оцінки впливу на довкілля, одночасно виконуються 2 критерії визначені ст. 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Таким чином проведення процедури стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО) Програми є обов'язковим.

Проходження процедури СЕО дасть можливість оцінити наслідки виконання Програми на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, розробити заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків її реалізації.

1. Зміст та основні цілі Програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки, її зв'язок з іншими документами державного планування

Основною метою Програми є послідовне поліпшення екологічної ситуації в Івано-Франківській області, створення належних умов для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку, збереження природних екосистем та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, підвищення стандартів якості природних об'єктів до європейського рівня.

Стратегічною ціллю Програми є впровадження і підвищення ефективності природоохоронних заходів в Івано-Франківській області для покращення стану навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності населення та забезпечення екологічної безпеки регіону.

З урахуванням стану навколишнього природного середовища Івано-Франківської області основними завданнями Програми є: спрямування дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій всіх форм власності на реалізацію пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», для досягнення стратегічної цілі Програми необхідне комплексне, системне і цілеспрямоване вирішення наступних основних завдань:

- 1) охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- 2) охорона атмосферного повітря;
- 3) охорона і раціональне використання земель;
- 4) охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів;
- 5) охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів і ресурсів тваринного світу;
- 6) збереження природно-заповідного фонду;
- 7) управління відходами;
- 8) пом'якшення наслідків та адаптація до зміни клімату;
- 9) наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Програма охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки розроблена відповідно до законодавчих та нормативно-правових документів, а саме: Конституції України, Земельного кодексу України, Водного кодексу України, законів України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря»,

«Про управління відходами», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про екологічну мережу України», «Про природно-заповідний фонд України», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 796-р «Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів», розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 895-р «Про затвердження планів управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах районів басейнів річок», розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1078-р «Про затвердження планів управління річковими басейнами Вісли, Дністра та Південного Бугу на 2025-2030 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1347-р «Про затвердження плану управління річковим басейном Дунаю на 2025-2030 роки», Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки (затвердженої рішенням обласної ради від 21.02.2020 № 1381-34/2020), розпорядження обласної державної адміністрації від 05.03.2007 № 99 «Про затвердження Порядку розроблення обласних цільових програм», пропозицій районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогностні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено

Івано-Франківщина характеризується неоднорідною екологічною ситуацією. Значні природні ресурси регіону формують потужний рекреаційно-туристичний потенціал, який належить до найбільших та найперспективніших в Україні. Водночас область характеризується високим інтегральним рівнем антропогенного навантаження на довкілля. На окремих територіях екологічна ситуація та стан навколишнього середовища оцінюються як несприятливі для здоров'я населення. Зокрема, місто Калуш та села Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Указом Президента України від 10.02.2010 № 145/2010 офіційно віднесені до зони надзвичайної екологічної ситуації. За результатами проведеного SWOT-аналізу було визначено основні сильні та слабкі сторони, а також можливості і загрози для розвитку сфери регіону:

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Сприятливі природно-кліматичні умови та різноманітний рельєф, які дозволяють цілорічно надавати оздоровчі, рекреаційні та туристичні послуги.	Порушена вікова і природна структура лісів у результаті інтенсивного господарського використання лісів та неефективного управління.
Сприятливі кліматичні умови для сільського господарства, зокрема, для вирощування зернових, овочів, фруктів та ягід, що підвищує потенціал для органічного землеробства та агротуризму.	Критичний техногенно-екологічний стан в межах м. Калуша і прилеглих сіл через забруднення водоносних горизонтів Калуським гірничопромисловим районом. Зношеність очисних споруд та забрудненість водних ресурсів підприємствами промисловості.
Наявні родовища мінеральних вод та грязей з бальнеологічними властивостями.	Порушений гідрологічний та гідрохімічний режим малих річок області.
Сировинна база відходів.	Недостатня кількість суб'єктів господарювання, які здійснюють збір та переробку ресурсоцінних компонентів та ТПВ, низькі тарифи на послуги у сфері управління відходами, зношеність техніки
Здійснюється активна екологічна просвіта (екологічні акції, форуми, семінари та конференції).	Низька екологічна свідомість щодо збереження та раціонального використання природних ресурсів.
Можливості (O)	Загрози (T)
Фінансування заходів Програми з державного, місцевих бюджетів та інших коштів, не заборонених законодавством	Порушення вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання.
Покращення стану довкілля.	Збільшення цін на природоохоронне устаткування та обладнання.
Формування екологічної свідомості населення області та активності широкого кола громадськості щодо регіональної екологічної ситуації та місцевих проблем.	Несприятливі погодні умови, а саме: природні повені, пожежі та інші.

Проведений аналіз свідчить, що серед найактуальніших екологічних проблем, які можуть бути вирішені завдяки ресурсам регіонального управління, виділяються: забруднення поверхневих і підземних водних горизонтів, поширення стихійних сміттєзвалищ, складна техногенно-екологічна ситуація в Калуському гірничопромисловому районі, низький рівень впровадження роздільного збору твердих побутових відходів у населених пунктах області, а також наявність сміттєзвалищ і полігонів, що не відповідають вимогам чинного законодавства. Найбільш ефективним шляхом подолання окреслених проблем на регіональному рівні є впровадження програмно-цільового підходу.

Атмосферне повітря.

За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області у 2024 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від

стаціонарних джерел становили 115,1 тис. т, які в порівнянні з попереднім роком зменшилися на 32,6 тис. тонн.

Значний внесок у забруднення атмосферного повітря додає діоксид вуглецю якого надійшло 7,9 млн. т (на 2,0 млн. т менше порівняно з 2023 роком) – основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

Таблиця 1

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення у розрізі адміністративно-територіальних одиниць 2024 року*

	Обсяги викидів забруднюючих речовин усього, т			
	2021	2022	2023	2024
Область	172425,3	152259,2	147699,0	115121,8
Верховинський	6,1	6,1	19,5	16,3
Івано-Франківський	152179,1	139244,4	134464,1	104903,2
Калуський	15526,6	8688,0	9762,7	6693,9
Коломийський	402,0	322,3	304,9	303,4
Косівський	95,3	214,8	108,6	145,2
Надвірнянський	4216,2	3783,6	3039,2	3059,8

Таблиця 2

Динаміка викидів окремих забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за останні п'ять років*

	Діоксиду та інших сполук сірки	Сполуки азоту	Метану	Оксиду вуглецю	Речовин у вигляді суспендованих твердих частинок	Неметанових летких органічних сполук
2020	95707,1	12276,8	7728,2	3053,9	16818,4	4705,1
2021	119803,4	14959,0	7311	3569,4	21530,1	5114,6
2022	104884,9	12817,8	6381,5	2880,8	20537,3	4626,2
2023	96512,1	13177,8	5683,1	2631,9	24903,1	4650,4
2024	78286,1	9533,3	4940,6	2335,3	15461,5	3567,5

Основними забруднювачами повітря за видами економічної діяльності продовжують залишатися підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, на які припадає 87,8% загальнообласних викидів, частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів складає 4,17%; переробної промисловості – 3,94%; транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 1,71%; сільського, лісового та рибного господарства – 2,022%; решти галузі економіки - менше 1% (таблиця 3).

Таблиця 3

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів по галузях	
		тис. т	відсотків до загального підсумку
1	Усі види економічної діяльності, у тому числі:	115,1	100

1.1	Сільське, лісове та рибне господарства	2,328	2,022
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	4,804	4,17
1.3	Переробна промисловість	4,534	3,94
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	101,1	87,8
1.5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,974	1,71
1.6	Інші види економічної діяльності	0,397	0,34

Отже, основними проблемами у сфері охорони атмосферного повітря залишаються:

- високий рівень забруднення повітря через викиди від стаціонарних джерел промислових підприємств;
- недотримання підприємствами технологічних режимів експлуатації пилогазоочисного обладнання, зокрема через перебої чи обмеження енергопостачання, що унеможлиблює роботу в межах екологічних та санітарних норм;
- несвоєчасне виконання заходів зі зниження обсягів викидів до нормативного рівня та низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення;
- відсутність ефективних систем очищення викидів від газоподібних домішок;
- недостатній розвиток мережі постів спостереження, що не забезпечує постійний контроль якості повітря на території області;
- зростання кількості транспортних засобів, що також суттєво впливає на рівень забруднення атмосфери.

Враховуючи сучасний стан у сфері охорони атмосферного повітря в Івано-Франківській області, стратегічною метою визначено поетапне скорочення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел, а також удосконалення системи моніторингу якості повітря в населених пунктах області.

Відповідними пріоритетними завданнями є:

- проведення інвентаризації всіх систем очищення пилогазових викидів та впровадження сучасного обладнання, що відповідає сучасним екологічним вимогам;
- оснащення всіх джерел викидів забруднюючих речовин ефективними системами очищення;
- розширення мережі населених пунктів, у яких здійснюється постійний контроль стану атмосферного повітря за основними забруднюючими речовинами.

Для забезпечення якісного моніторингу атмосферного повітря в області та своєчасного інформування населення передбачено розроблення окремої програми, на основі якої визначатимуться конкретні заходи, спрямовані на покращення його стану.

Водні ресурси.

Гідрографічна мережа області представлена притоками району басейну річки Дністер та суббасейну річки Прут. Сітка правих та лівих приток р. Дністер,

в зв'язку з особливостями рельєфу і клімату розвинена нерівномірно. Найбільш розвинена сітка правих приток, які формуються в Карпатах. До них належать ріки: Свіча, Лімниця, Луква, Сівка, Бистриця. Ці річки мають досить розвинену систему, особливо в гірській частині.

На Карпатські притоки припадає близько 70% водозбірної площі Дністра. На Покутській височині правобережжя Дністра має дуже слабо розвинену річкову систему. Річки тут трапляються рідко, невеликі, маловодні. Довжина найбільших з них р. Тлумачик, р. Хотимирка, р. Лимець не перевищує 20-30 км. В лівобережній частині в межах області Дністер збирає води з Опільської височини (р. Гнила Липа, р. Свірж), які теж утворюють слабо розвинені системи.

Річкова мережа суббасейну р. Прут в своїй верхній частині збирає води з найвищої частини області – Гуцульських Карпат. Як і район басейну річки Дністер, суббасейн річки Прут має різку асиметричну будову, основна водозбірна площа – на правобережжі, там же – найбільші його притоки – Прутець Яблунецький, Прутець Чимигівський, Ослава, Лючка, Пістинька, Рибниця, Черемош. Ліві притоки малочисельні і маловодні. Найбільші з них – Турка і Чорнява.

Густота річкової мережі в межах області коливається від 0,3 – 0,5 км/км² у рівнинній частині і до 1,7 – 2,5 км/км² в Карпатах. Падіння річок на висотах 700 – 1300 м над рівнем моря досягає до 100 м/км, при виході з гір ця цифра знижується до 10 – 20 м/км. Долини річок в горах вузькі і глибокі, русла каменисті, порожисті, складені галькою та валунами. Швидкість течій річок змінюється від 1,0 – 1,5 м/с під час межені, до 4,0 – 7,0 м/с під час паводків і повеней. Передгірські ріки відрізняються від гірських меншим падінням (1,0 – 8,0 м/км), менш глибокими і більш розробленими долинами з добре розробленою заплавою і руслом. Швидкість течії тут від 0,5 – 1,0 до 2,0 – 3,0 м/с. Живлення рік області мішане (дощове, ґрунтове, снігове), частка дощового складає – 35-50%, снігового – 20-30% та ґрунтового – 15-20%. Внутрішній розподіл стоку характеризується паводковим режимом протягом більшої частини року з коротким періодом осінньо-зимової межені (яка також часто порушується після випадання дощів і відлиг). У загальному розподіл стоку такий: весна – 10-22%, літо – 41-53%, осінь – 11-15% і зима – 16-18%. На теплий період року припадає до 85% річного стоку.

Поверхневі водні ресурси, що формуються в межах області в середній по водності рік складають 4544,4 млн. м³, в рік 75% забезпеченості – 3317,6 млн. м³ і в рік 95% забезпеченості – 2182,3 млн. м³. Сумарні водні запаси (з водами сусідніх областей) складають відповідно 9050,8 млн. м³, 6562,6 млн. м³, 4299,3 млн. м³.

За даними державної статистичної звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна) по Івано-Франківській області в 2024 році було забрано із поверхневих водних об'єктів та підземних джерел 63,056 млн. м³ свіжої води, що на 5,724 млн. м³ менше порівняно з 2023 роком.

За даними звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) у 2024 році в області використано 52,578 млн. м³ свіжої води, в т. ч. 4,877 млн. м³ з підземних джерел,

зокрема в порівнянні з минулим роком збільшився показник використання води підземних джерел на 0,767 млн. м³.

На зміну обсягів використання води по Івано-Франківській області вплинуло, в основному, зменшення в 2024 році в порівнянні з 2023 роком використання води підприємствами промисловості на 8,107 млн. м³.

Таблиця 4

Обсяг використаної свіжої води та витрати води в системах оборотного і послідовного постачання по галузях народного господарства і окремих підприємствах за 2024 рік*

/ млн.м³ /

Назва областей, галузей народного господарства, водокористувачів	Використано свіжої води		Витрати води в системах оборотного і послідовного постачання
	ліміт	факт	
Івано-Франківська область у тому числі:	186,623	52,578	912,996
Промисловість	105,729	26,041	907,527
АТ «ДТЕК Західенерго» (ВП «Бурштинська ТЕС»)	54,775	16,197	803,278
НГВУ «Долина нафтогаз» ПАТ «Укрнафта»	1,221	0,320	2,271
ТОВ «Уніплит»	1,664	0,233	10,352
ТОВ «Карпатнафтохім»	16,745	5,624	-
ДП «Калуська ТЕЦ» ТзОВ «Костанза»	6,084	0,342	14,582
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття»	5,705	0,826	-
Долинський ГПЗ ПАТ «Укрнафта»	0,372	0,174	41,433
«Калуська енергетична компанія»	11,040	1,785	-
ПАТ «Івано-Франківськцемент»	10,387	0,828	12,800
Інші підприємства	8,776	1,497	22,811
Сільське господарство	17,442	5,722	0,002
у т. ч.: рибне господарство	13,212	4,368	-
Інші підприємства	4,23	1,354	-
Житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування населення	58,045	18,264	-
КП Водоканал м. Долина	6,661	0,922	-
КП «Коломияводоканал» м. Коломия	3,916	1,628	-
КП «Івано-Франківськводокотехпром»	30,052	12,176	-
КП «Калуська енергетична компанія»	11,012	1,755	-
Інші підприємства	6,404	1,783	-
Транспорт	1,096	0,509	5,469
Інші галузі виробництва	4,311	2,042	-

Основними галузями, які здійснюють скид зворотних вод у поверхневі водні об'єкти по області є: водопостачання, каналізація та поводження з відходами – 36,497 млн. м³, переробна промисловість – 11,061 млн. м³ та

сільське, лісове і рибне господарства – 4,146 млн. м³, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 1,423 млн. м³, добувна промисловість – 0,016 млн. м³ та інші галузі – 1,556 млн. м³.

Земельні ресурси, біологічне та ландшафтне різноманіття.

Загальна площа земель станом на 01.01.2025 складає 1392,7 тис. га, із них сільськогосподарські угіддя – 630,5 тис. га (45,3 % від загальної площі території області), в тому числі:

- рілля – 397,2 тис. га (28,5% від загальної площі території області);
- перелоги – 6,8 тис. га (0,5% від загальної площі території області);
- багаторічні насадження – 16,3 тис. га (1,17% від загальної площі території області);
- сіножаті і пасовища – 210,2 тис. га (15,09% від загальної площі території області).

Площа лісів та інших лісовкритих площ складає – 635,7 тис. га (45,65% від загальної площі території області).

За період з 2020 по 2024 роки Івано-Франківською філією ДУ «Держґрунтохорона» проведено обстеження сільськогосподарських угідь на площі 97,6 тис. га, що складає 15,5 % від наявних в області.

В області спостерігається тенденція погіршення агроекологічного стану земель, що призводить до розвитку на них процесів деградації ґрунтів – ерозії, дегуміфікації, переущільнення, зменшення біорізноманіття тощо. Причиною деградації найчастіше стають:

- нераціональна структура сільгоспугідь, посівних площ, розміщення культур без достатнього повного врахування ґрунтово кліматичних умов;
- дефіцитний баланс біофільних елементів через невеликі дози гною і мінеральних добрив, які застосовують;
- послаблення державного управління у сфері охорони земель і ґрунтів, недостатнє задіяння економічних стимулів для екологобезпечного використання земельних ресурсів, механізмів економічної та адміністративної відповідальності землекористувачів за порушення вимог щодо охорони родючості ґрунтів.

За результатами лабораторних досліджень констатуємо факт наявності в області серед обстежених угідь 53,0 відсотка кислих земель. Серед них 16,0 % припадає на дуже сильно- та сильнокислі, 15,1 % – середньокислі, 21,9 % – слабокислі ґрунти (табл. 5).

Таблиця 5

Характеристика ґрунтів за реакцією ґрунтового розчину за результатами агрохімічної паспортизації (середнє за 2020-2024 роки)

Площа ґрунтів за реакцією ґрунтового розчину, %								Середньо зважений показник, одиниць рН сол.
дуже сильно та сильно кислі < 4,5	середньокислі 4,6-5,0	слабо кислі 5,1-5,5	всього кислих < 4,6-5,5	близькі до нейтральних 5,6-6,0	нейтральні 6,1-7,0	слабо лужні 7,1-8,5	середньо лужні 7,6-8,0	
16,0	15,1	21,9	53,0	24,0	23,0	0	0	5,4

Найбільше кислих угідь серед обстежених знаходиться у гірських районах Карпат, а саме: Верховинському – 100,0 %, Косівському – 96,6 % та Надвірнянському – 86,0 %, Найменшу питому вагу серед обстежених сільськогосподарських земель займають кислі ґрунти в Івано-Франківському (39,4 %) та Калуському (48,1 %) районах.

Середньозважений показник кислотності обстежених угідь становить 5,4 одиниці рН, що характеризує ґрунти як слабокислі.

Гумус є основним джерелом поживних речовин в ґрунті, від вмісту, запасів і якості якого залежать умови росту та розвитку рослин.

Середньозважений показник вмісту гумусу по області становить 3,2 %, що відповідає підвищеному рівню забезпеченості. Найвищий показник забезпеченості гумусом у Коломийському та Верховинському районах, найнижчий – у Косівському районі.

Найважливішим ресурсом для забезпечення відтворення вмісту гумусу ґрунтів залишаються органічні добрива, рослинні рештки, побічна продукція, сидерати тощо, внесення яких позитивно впливає на агрохімічні, фізичні та водно-повітряні властивості ґрунтів.

Обсяги внесення органічних добрив в області незначні, за останній рік склали лише 2,6 т/га посівної площі, тоді як мінімальна норма для забезпечення бездефіцитного балансу гумусу (залежно від ґрунтово-кліматичної зони) має становити в рік від 8 до 14 т/га.

Високий рівень сільського освоєння земель без належних заходів їх охорони та відтворення як виробничого ресурсу та складової природної середовища призводить до прогресуючої деградації і ерозії ґрунтів, зниження їх родючості.

Найбільш небезпечним наслідком нераціонального сільськогосподарського землекористування є активний розвиток водної ерозії. Основними причинами поширення ерозійних процесів та зниження родючості ґрунтів виступають: розорювання схилів крутизною понад 3–5°, відсутність системи протиерозійних заходів на сільськогосподарських угіддях, переважно застосування тракторного трелювання деревини на лісових землях, а також різке скорочення (у 3–5 разів) обсягів внесення добрив та вапнування ґрунтів.

Екологічна мережа та розвиток природно-заповідного фонду області.

Потреба у створенні екомережі на території Івано-Франківської області зумовлена порушенням цілісності та структурно-функціональної організації природних ландшафтів через значний антропогенний і техногенний вплив. Унаслідок їх трансформації сформувалися антропогенні ландшафти, де природні біоценози були замінені агроценозами та урбоекосистемами. Це призвело до збіднення біотичного й ландшафтного різноманіття, що становить основу природних ресурсів і є необхідною передумовою забезпечення безпечних умов життя людини.

Івано-Франківською обласною державною адміністрацією розроблено проєкт схеми регіональної екологічної мережі Івано-Франківської області. В результаті проведеної роботи визначено об'єкти і структурні елементи екомережі області. Загальна площа регіональної екомережі Івано-Франківської

області становитиме орієнтовно 806,3 тис. га, у тому числі: макро-екокоридори – 502,1 тис. га, базові ключові території національного значення в їх складі – 280,5 тис. га. Решта територій буде представлена природними ядрами та екокоридорами регіонального та локального значення, буферними та відновними територіями.

Природно-заповідний фонд області нараховує 582 території та об'єкти загальною площею 275,013 тис. га (без дублювання площа становить 225,886 тис. га), що складає 16,20 % від загальної площі області, у тому числі:

- 33 об'єкти загальнодержавного значення площею 131,634 тис. га;
- 549 об'єктів місцевого значення площею 94,252 тис. га.

Протягом останніх років спостерігалася тенденція щодо збільшення площі природно-заповідного фонду області. У порівнянні з 2008 роком площа природно-заповідного фонду області зросла відповідно із 195,9 тис. га до 275,013 тис. га (відсоток заповідності області зріс відповідно із 14% до 16,2 % від загальної площі області). За цей час створено два національні природні парки, ряд об'єктів місцевого значення.

Природно-заповідний фонд області представляють: природний заповідник «Горгани» площею 5,344 тис. га; 5 національних природних парків загальною площею 120,399 тис. га (національний природний парк «Верховинський», національний природний парк «Гуцульщина», Галицький національний природний парк, Карпатський національний природний парк, національний природний парк «Синьогора»), 4 регіональні ландшафтні парки площею 38,455 тис. га; 72 заказники площею 42,914 тис. га; 275 пам'яток природи площею 11,219 тис. га; 7 дендрологічних парків площею 0,153 тис. га; 11 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва площею 0,09 тис. га; 207 заповідних урочищ площею 7,371 тис. гектара.

Згідно фізико-географічного районування найбільше заповідних об'єктів зосереджено в гірській частині – біля 62% природно-заповідного фонду області, Передкарпаття – 25% і в рівнинній частині – 13%.

У кількісному відношенні переважають пам'ятки природи і заповідні урочища, проте за площею частка цих категорій незначна. За розмірами близько половини припадає на дрібні (від 1 до 10 га), трохи менше – об'єкти від 10 до 100 га. Великих заповідних територій (від 1000 га і більше) – 16.

На території Івано-Франківської області знаходяться 6 об'єктів, що відповідають критеріям Смарагдової мережі та включені до рекомендованого переліку українською стороною конвенції:

- природний заповідник «Горгани»;
- Карпатський національний природний парк;
- національний природний парк «Гуцульщина»;
- Галицький національний природний парк;
- Верховинський національний природний парк;
- Дністровський регіональний ландшафтний парк.

Тваринний світ – один з компонентів природних ресурсів області. Різноманітність і багатство природних ландшафтів та вигідне географічне розташування стало передумовою розвитку та існування своєрідної рідкісної фауни, котра порівняно з іншими регіонами України значно багатша. Хребетні представлені 435 видами, ссавці– 74 видами, птахи– 280 видами та інші – 81 вид (плазуни, земноводні, риби).

Флора області нараховує понад 1500 видів рослин, що складає більше половини списку флори України. На заповідних територіях області охороняється

більше 1000 видів судинних рослин, що становить майже 55 % всієї флори Українських Карпат.

Майже третина природної флори Івано-Франківщини, тобто 412 видів, потребує повної або часткової охорони. Сюди належать ендемічні та реліктові, рідкісні та зникаючі види рослин, 126 видів рослин і грибів занесено до Червоної книги України та Європейського Червоного списку.

Лісові ресурси.

За даними Головного управління Держгеокадастру в Івано-Франківській області площа лісів та інших лісовкритих площ складає 635,7 тис. га, що складає 45,65% від адміністративної площі області. Ліси на території області розміщені нерівномірно і знаходяться в основному в гірських районах (73% лісів області належить до гірських). Тому лісистість різних районів коливається від 11% до 68%.

Ліси Івано-Франківської області поділені за категоріями: природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (займають 19% від вкритої лісом площі), рекреаційно-оздоровчі ліси – 13%, захисні ліси – 23%, експлуатаційні ліси – 45%. Більша частина лісів області віднесена до лісів з особливими захисними функціями, де обмежено режим лісокористування

За віковими групами деревостани постійних лісокористувачів поділяються на молодняки, які складають 17,3% (93,72 тис. га), середньовікові 50,6% (275,52 тис. га), пристигаючі 14,2% (77,54 тис. га) та стиглі і перестійні 17,9% (97,28 тис. га).

За породним складом в лісах області переважають хвойні породи, що складають 56% або 314,7 тис. га, твердолистяні деревостани складають 37% – 206 тис. га, м'яколистяні 7% – 45 тис. га.

Щороку з початком пожежонебезпечного періоду державні лісгосподарські підприємства області здійснюють комплекс заходів, спрямованих на запобігання виникненню лісових пожеж. Зокрема, облаштовуються мінералізовані смуги на межі з сільськогосподарськими угіддями, проводиться роз'яснювальна робота через засоби масової інформації (пресу та телебачення), організовуються лекції й бесіди для школярів та місцевого населення з питань протипожежної безпеки. Крім того, розробляються мобілізаційно-оперативні плани гасіння лісових пожеж та визначається склад сил і засобів, які погоджуються з підрозділами ДСНС і затверджуються районними державними адміністраціями.

Управління відходами.

За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області протягом 2024 року в області утворилось 668524,7 т відходів I-IV класів небезпеки, з них: 524694,5 т від економічної діяльності підприємств і організацій.

Основними накопичувачами промислових відходів IV класу небезпеки є: ВП «Бурштинська ТЕС» АТ «ДТЕК Західенерго», Філія «Калуська ТЕЦ» ТОВ «Костанза» (шлак паливний, пил зольний вугільний); КП «Житловик», КП «Екоресурс», Болехівський комбінат комунальних підприємств, ТзОВ «Колокомунсервіс», КП «Надвірнакомунсервіс», КП «Полігон ТПВ»,

КП «Комунгосп» Долинської міської ради, Рогатинське Будинкоуправління, КП «Покуття-Комунальник», КП «Городенка-Житлосервіс» (відходи комунальні (міські) змішані, у т. ч. сміття з урн); КП «Івано-Франківськводоекотехпром» (шлам водоочистки, відходи тверді первинного фільтрування та просіювання у т. ч. солі важких металів); КП «Комунгосп» Долинської міської ради, КП «Надвірнаводоканал» (шлам від очищення вод стічних комунальних (міських), КП «Городенка Водоканал» Городенківської міської ради (мул активний надлишковий), ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття» (шлам від очищення стічних неспецифічних промислових скидів, нафтошлам механічного очищення стічних вод, осад на дні резервуарів).

Таблиця 6

Основні показники утворення та поводження
з відходами I–IV класів небезпеки*

(тис. т)

Показники	2022 ¹	2023 ¹	2024 ¹
Утворено відходів	650,021	729,2	668,5
Зібрано, отримано зі сторони	330,297	329,2	-
Утилізовано, оброблено (перероблено)	453,023	512,0	-
Підготовлено до утилізації	0,0403	-	-
Спалено, у т.ч. з метою:	45,8	58,4	-
виробництва енергії	45,2	57,8	-
або матеріальних продуктів	0,565	-	-
Передано для утилізації	135,790	203,4	-
Передано для видалення	52,589	-	-
Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	146,536	168,7	-
у тому числі полігони	145,365	168,3	-

* За даними Головного управління статистики в області

На території Івано-Франківської області функціонує 15 полігонів твердих побутових відходів, із яких паспортизовано лише 9. Найбільші з них розташовані поблизу м. Івано-Франківськ (с. Рибне Тисменицького району), а також у містах Калуш, Коломия, Долина, Надвірна (с. Пнів).

Більшість об'єктів зберігання твердих побутових відходів експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних норм: не дотримуються вимоги, щодо технології складування, відсутні спостережні свердловини для контролю стану підземних вод, не забезпечено нормативні розміри санітарно-захисних зон. У результаті такі полігони є джерелами інтенсивного забруднення ґрунтів, поверхневих вод, а також атмосферного повітря.

Накопичення промислових і побутових відходів зумовлене відсутністю ефективної системи переробки промислових відходів, належного роздільного збору та сортування твердих побутових відходів і пакувальних матеріалів як вторинної сировини. Додатковими чинниками є недостатня увага до цієї проблеми з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також низький рівень екологічної свідомості населення області.

Відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, Національного плану управління відходами до 2033 року, Закону України «Про управління відходами» в області розроблено проєкт Регіонального плану управління відходами в Івано-Франківській області до 2034 року.

Проєктом Регіонального плану управління відходами в Івано-Франківській області до 2034 року планується створення ефективної системи збирання та перевезення відходів, зокрема оновлення матеріально-технічної бази для збирання змішаних побутових відходів та для роздільного збирання побутових відходів, щодо яких не запроваджено розширену відповідальність виробника, створення станцій перевантаження змішаних побутових відходів, утворення центрів/мобільних пунктів роздільного збирання та підготовки до повторного використання побутових відходів, для яких не встановлено системи розширеної відповідальності виробника.

З метою створення інфраструктури для оброблення побутових відходів, зокрема проведення вишукувальних робіт для визначення місць розташування регіональних полігонів або регіональних об'єктів оброблення побутових відходів на основі попередньо визначених оптимальних «територій охоплення»/кластерів, проєктом Регіонального плану управління відходами в Івано-Франківській області до 2034 року визначено поділ області на п'ять кластерів та здійснюється вишукування земельних ділянок під розміщення регіональних об'єктів оброблення побутових відходів.

Техногенно-екологічна ситуація на території Калуського гірничопромислового району.

Проблеми, що стосуються погіршення техногенно-екологічної ситуації в Калуському гірничопромисловому районі, існують вже довгий час, однак їхня гострота значно зросла після припинення роботи калійного та магнієвого виробництв, а також експлуатації шахт і кар'єрів на Калуш-Голинському родовищі калійної солі. Зупинка виробничих потужностей спричинила припинення заходів щодо утримання великих гірничо-технологічних об'єктів у безпечному стані. Спостереження за змінами у геологічному середовищі на цих об'єктах та в потенційно небезпечних зонах здійснюється нерегулярно й фрагментарно.

Основними об'єктами, які здійснюють негативний вплив на довкілля та безпеку проживання на території Калуського гірничопромислового району є:

- Домбровський кар'єр (поступлення вод в кар'єр тільки за рахунок атмосферних опадів становить 2,5 – 2,7 млн. м³ в рік). На північному борті кар'єру прогресують карстові утворення, що супроводжуються виникненням глибоких промоїн у напрямку до р. Сівка, яка є притокою р. Дністер. У разі попадання вод річки Сівка в кар'єр може призвести до його повного затоплення.

- Хвостосховища та акумулюючі ємності (на хвостосховищах прогресує водна ерозія схилів, вимиваються розчинні солі, які витікають через бічні укоси дамб. Під дією атмосферних опадів вони проникають у водоносний горизонт, забруднюють водні артерії і далі підземними потоками переносяться в південно-східному напрямку в бік рік Млинівка та Лімниця).

- Солевідвали (на відвалах №№ 1, 4 не завершені рекультиваційні роботи, що призводить до виникнення карстових провалів, вимивання солей та канцерогенних речовин й засолення навколишніх територій. Ареал засолення наближається до водозаборів м. Калуш).

- Просідання земної поверхні над колишніми гірничими виробітками рудників «Калуш», «Голинь» і «Ново-Голинь» (загальний обсяг штучних порожнин – 18,2 млн.м³). За прогнозами науковців, на зазначених шахтних полях у перспективі можна очікувати просідання земної поверхні до 20 м по вертикалі.

- Залишковий вплив полігону токсичних відходів ТзОВ «Оріана-Галев» (гексахлорбензолу).

Ймовірний майбутній розвиток, якщо Програма не буде затверджена: зниження якості екологічних показників стану довкілля в цілому та погіршення санітарно-гігієнічних умов проживання населення, зростання негативного впливу підприємств і транспорту на атмосферне повітря і здоров'я населення; погіршення якості поверхневих вод у зв'язку з відсутністю достатньо розвиненої системи збору дощових вод, неповним охопленням населених пунктів області каналізаційними мережами, недостатньою відповідністю показників стічних вод нормативним, а також відсутністю встановлених у визначеному порядку бережних захисних смуг водних об'єктів; відсутність реалізації низки заходів щодо охорони та раціонального використання земельних ресурсів (зокрема, будівництва берегозакріплювальних протизсувних і протиселевих споруд, проведення заходів з захисту від підтоплення і затоплення території, рекультивації порушених ділянок) може негативно впливати на усі процеси розвитку населених пунктів та створювати певні ризики для здоров'я населення; накопичення обсягів відходів в навколишньому середовищі без належного їх утримання у місцях видалення відходів, відсутність дієвої системи вилучення вторинних ресурсів та сучасного підприємства з переробки побутових відходів, утворення стихійних звалищ створює ризики негативного впливу на здоров'я населення.

Здоров'я та чисельність населення.

За адміністративно-територіальним поділом на початок 2024 року область налічує 6 районів – Верховинський, Івано-Франківський, Калуський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський, 15 міст, 24 селища.

В області створені 15 міських територіальних громад, 23 селищні та 24 сільські територіальні громади.

Всього в області налічується 804 населених пункти, з них – 765 сільські.

Обласний центр – м. Івано-Франківськ.

Чисельність населення, що проживає на території області, на 01 лютого 2022 року становила 1351,8 тисяч осіб, у тому числі міського 749,2 тисячі осіб, сільського – 602,6 тисяч осіб.

На 01 січня 2022 року найбільшими населеними пунктами за чисельністю в межах області є: найбільше місто – обласний центр – Івано-Франківськ

(241 100 осіб), два міста середньої величини – Калуш (65 975 осіб) та Коломия (61 100 осіб).

Івано-Франківська область є густонаселеною, станом на 1 січня 2022 року на 1 квадратний кілометр припадало 97 осіб.

За останні три роки чисельність населення різко зменшилась. Зменшення відбувається в основному за рахунок природного скорочення населення всієї громади (смертність перевищила народжуваність). Основні демографічні тенденції в громаді типові для країни під час воєнного часу: міграція, зменшення кількості чоловіків та старіння. Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних. Головними причинами смерті населення області стали хвороби системи кровообігу, коронавірусна інфекція COVID-19, новоутворення та зовнішні причини смерті.

Одним з факторів, який впливає на здоров'я та тривалість життя населення є екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому питання збереження населення, в тому числі запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища, знаходиться на постійному контролі керівництва області. Всі завдання Програми направлені на створення екологічно привабливого та комфортного середовища проживання для мешканців, сприятливе для екологічного бізнесу та цікаве для туристів, у тому числі на підвищення рівня екологічної безпеки території, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, удосконалення місцевої екологічної політики, які в кінцевому результаті відображаються на покращенні добробуту населення та як наслідок – покращенні демографічної ситуації та здоров'я населення.

Забруднення повітря, низька якість питної води та накопичення відходів є ключовими факторами, що негативно впливають на здоров'я населення. Погіршення стану атмосферного повітря сприяє загостренню серцево-судинних і хронічних захворювань органів дихання, кровообігу та нервової системи, а також провокує алергічні реакції. Найбільше це відчувається у житлових районах поблизу автомагістралей із високим транспортним навантаженням, де рівні забруднення значно перевищують показники в спокійних або зелених зонах. Вихлопні гази автотранспорту містять різні сполуки (чадний газ, вуглеводні, оксиди азоту, альдегіди тощо), які, утворюючи фотооксиданти, чинять подразнюючий, токсичний, канцерогенний і мутагенний вплив на організм. Зокрема, чадний газ замінює кисень у крові, що порушує його доставку до органів і тканин, викликаючи проблеми зі сном, зниження працездатності, підвищену втомлюваність, погіршення концентрації та зміни настрою. Хронічний вплив чадного газу негативно впливає на нервову систему, печінку та нирки.

Викиди свинцю особливо шкідливі для дітей. Крім того, транспорт спричиняє акустичне забруднення, яке, за даними досліджень, підвищує ризик розвитку серцево-судинних захворювань.

Стан джерел водопостачання та якості питної води безпосередньо впливають на здоров'я населення.

Протягом 2024 року фахівцями Головного управління Держпродспоживслужби в Івано-Франківській області проведено 36 позапланових заходів державного нагляду (контролю) за об'єктами водопостачання, а саме перевірено 19 централізованих водопроводів та 17 джерел нецентралізованого водопостачання згідно заяв суб'єктів господарювання. За результатами проведених заходів винесено 29 приписів щодо усунення виявлених порушень.

Крім того, Івано-Франківською регіональною державною лабораторією ГУ Держпродспоживслужби з централізованих водопроводів відібрано 150 проб води питної: 67 – для дослідження за мікробіологічними, 64 – для дослідження за санітарно-хімічними показниками, 9 – за вірусологічними показниками, 10 – за показниками радіаційної безпеки. За результати досліджень 15 проб питної води (10%) не відповідали вимогам ДСанПіНу 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»: 2 – за мікробіологічними показниками та 13 – за санітарно-хімічними показниками.

З джерел нецентралізованого водопостачання відібрано 156 проб води питної, з яких не відповідали вимогам 39 проб (25 %) (26 – за мікробіологічними показниками та 13 - за санітарно-хімічними показниками).

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Програма охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки відіграє ключову роль у створенні умов для покращення стану навколишнього природного середовища, що є її основною метою. У другому розділі документа детально описано стан навколишнього середовища, умови проживання людей та їхнє здоров'я на територіях, які можуть зазнати змін через реалізацію цілей і завдань Програми. В Івано-Франківській області серйозними антропогенними факторами, що чинять негативний тиск на довкілля є викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, накопичення відходів, скиди забруднених стічних вод в поверхневі водні об'єкти, порушення земель. Якщо Програма не буде розроблена чи затверджена (так званий «нульовий сценарій»), це призведе до ускладнень із підтримкою належного екологічного і санітарного стану. Як результат, екологічна ситуація погіршиться.

Розробка, затвердження та впровадження Програми матиме позитивний вплив на довкілля. Це сприятиме зменшенню надходження шкідливих речовин у повітря, водойми та ґрунти, послаблюючи дію постійних антропогенних факторів. Оцінка екологічних тенденцій базується на порівнянні ключових показників за попередні роки, а стратегічна екологічна оцінка (СЕО) аналізує ймовірний вплив реалізації Програми на стан довкілля, умови життя та здоров'я населення. Території, які можуть зазнати змін через реалізацію Програми, включають зони проведення робіт з будівництва чи реконструкції об'єктів інфраструктури.

Виконання Програми сприятиме поліпшенню екологічного стану, умов проживання та здоров'я людей. Проте на територіях поблизу

будівництва/реконструкції об'єктів управління відходами, очисних споруд, каналізаційних мереж, берегозакріплювальних споруд можливі локальні впливи на довкілля, які будуть ретельно оцінені під час розробки окремих проєктів із передбаченням заходів для запобігання, зменшення чи компенсації негативних наслідків. Програма передбачає створення цілісної системи реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування. Крім того, Програма включає заходи з підвищення екологічної свідомості населення та суб'єктів господарювання, що позитивно вплине на стан довкілля та якість життя.

Реалізація Програми не призведе до незворотної шкоди довкіллю чи здоров'ю людей. Очікується, що якість навколишнього середовища залишиться на поточному рівні з тенденцією до покращення, а рівень життя населення зросте завдяки зменшенню впливу наявних забруднювачів, таких як викиди в повітря, водойми та ґрунти. Водночас на окремих ділянках, пов'язаних із наявними чи майбутніми інфраструктурними об'єктами, можливі більш помітні локальні зміни. Нові об'єкти підвищать антропогенне навантаження на певних територіях, але ці зміни залишаться в межах допустимих норм. Отже, впровадження Програми призведе до змін на конкретних територіях, тому особливу увагу варто приділити оцінці впливу та ризиків для довкілля й здоров'я населення саме в цих зонах. Саме тому реалізація таких проєктів потребуватиме проходження процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) на місцевих рівнях, де буде детально розглянуто діяльність яку передбачено реалізувати з можливими впливами на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

Опис компонентів довкілля, які можливо зазнають впливу

Атмосферне повітря. Реалізація Програми матиме двоякий вплив на якість атмосферного повітря. З одного боку, роботи з будівництва, реконструкції чи рекультивації сприятимуть появі додаткових джерел викидів та призводитимуть до незначного збільшення забруднення на територіях проведення, але ці викиди матимуть тимчасовий та локальний характер і залишаться в межах нормативно допустимих величин. Загалом окремі заходи Програми сприятимуть зменшенню забруднення та покращенню якості повітря.

Кліматичні зміни. Програма позитивно вплине на запобігання кліматичним змінам завдяки скороченню викидів парникових газів. Це буде досягнуто шляхом впровадження заходів зі зменшення викидів на підприємствах області, а також заходів у сфері управління відходами. Хоча деякі заходи можуть спричинити додаткові викиди парникових газів, їхній обсяг буде незначним у порівнянні з загальним зменшенням, що забезпечить позитивний баланс для клімату.

Водні ресурси. Програма не передбачає збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водойми. Натомість вона сприятиме захисту якості поверхневих і підземних вод шляхом будівництва та реконструкції очисних споруд, каналізаційних мереж, рекультивації та закриття існуючих полігонів і майданчиків для відходів. Ці заходи запобігатимуть подальшому забрудненню водних ресурсів.

Відходи. Програма сприятиме зниженню екологічного навантаження, пов'язаного з утворенням та управлінням відходами. Будівництво нових та реконструкція існуючих об'єктів управління відходами, придбання спецтехніки для перевезення відходів, контейнерів для збору побутових відходів, в тому числі роздільного, дозволить системно зменшити негативний вплив відходів на довкілля.

Земельні ресурси. Реалізація Програми не призведе до погіршення стану земель, а навпаки заходи з будівництва та реконструкції берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних та протиселевих споруд сприятимуть його покращенню. Рекультивація полігонів і звалищ сприятиме відновленню порушених земель і покращенню санітарно-гігієнічних умов на цих територіях.

Об'єкти природно-заповідного фонду, екомережі та біорізноманіття.

Програма не передбачає заходів, які могли б негативно вплинути на природно-заповідний фонд чи екомережу Івано-Франківської області, а навпаки сприятиме розширенню їх меж. Біологічна рекультивація земель створить унікальні території, які можуть сприяти відновленню біорізноманіття та потенційно стати новими заповідними зонами.

Населення та інфраструктура. Програма не матиме негативного впливу на здоров'я населення чи існуючу інфраструктуру. Навпаки, реалізація заходів зі скорочення обсягу викидів забруднюючих речовин та скидів стічних вод знизить ризики для здоров'я. Ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ і забезпечення якісних послуг із управління відходами додатково покращать умови життя населення.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Основними екологічними проблемами області є:

- надзвичайна екологічна ситуація, яка склалася внаслідок закриття калійного та магнієвого виробництв, шахт Калуш-Голинського родовища калійної солі на території Калуського гірничопромислового району з подальшим затопленням Домбровського кар'єру, наявність хвостосховищ, акумулюючих ємностей, солевідвалів, шахтних полів підземного видобутку та їх ліквідація переважно «мокрим» способом, залишковий вплив полігону токсичних відходів ТОВ «Оріана-Галев», просідання земної поверхні;
- забруднення атмосферного повітря;
- забруднення поверхневих і підземних вод;
- накопичення промислових та побутових відходів, наявність полігонів, що вичерпали свою потужність;
- розвиток ерозійних процесів і зниження родючості ґрунтів;
- висока енергомісткість виробництв;
- затоплення, підтоплення й перезволоження територій.

Аналіз найважливіших екологічних проблем.

Головною проблемою техногенно-екологічного характеру на території Прикарпаття є ліквідація наслідків надзвичайної екологічної ситуації, яка

склалася після припинення виробничої діяльності виробництва калійних добрив в м. Калуші.

Проблеми, пов'язані з погіршенням техногенно-екологічного стану на території Калуського гірничопромислового району існують впродовж тривалого періоду, однак особливо загострилися після припинення виробничої діяльності калійного та магнієвого виробництв, а також експлуатації видобувних дільниць (шахт, кар'єру) Калуш-Голинського родовища калійної солі. Із раптовою зупинкою виробничого комплексу перестали здійснюватися заходи з підтримання великих гірничо-технологічних об'єктів у безпечному стані. Контроль за змінами, що відбуваються у геологічному середовищі в межах розташування цих об'єктів та зоні їх потенційного негативного впливу є епізодичним і фрагментарним.

Основними об'єктами, які здійснюють негативний вплив на довкілля та безпеку проживання на території Калуського гірничопромислового комплексу є: Домбровський кар'єр, хвостосховища та акумулюючі ємності, солевідвали, просідання земної поверхні над колишніми гірничими виробітками рудників «Калуш», «Голинь» і «Ново-Голинь».

Актуальною залишається проблема забруднення атмосферного повітря області, обумовлена недотриманням підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, у тому числі внаслідок обмеження енергопостачання, яке не здатне працювати в межах екологічних і санітарних норм, низькими темпами впровадження сучасних технологій очищення викидів.

У 2024 році викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря в області від стаціонарних джерел забруднення становили 115,1 тис. тонн, в порівнянні з попереднім роком викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря зменшилися на 32,6 тис. тонни. Від стаціонарних джерел забруднення у повітряний басейн надійшло 7,9 млн. т. діоксиду вуглецю (на 2,0 млн. т менше порівняно з 2023 роком) – основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

Основними забруднювачами повітря залишаються підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, на які припадає 87,8% від загальнообласних обсягів викидів забруднюючих речовин.

За даними ДУ «Івано-Франківський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», протягом 2024 року в населених пунктах області зафіксовано перевищення ГДК: азоту діоксид, пилу, формальдегідів та ангідриду сірчистого.

Сучасний стан забруднення атмосфери є серйозною екологічною проблемою, яка негативно впливає на умови життя на Землі, здоров'я населення, та екосистеми в цілому.

Основними забруднюючими речовинами є: оксиди сірки та азоту (SO_x , NO_x), оксид вуглецю (CO) і тверді частинки (TЧ_{10} і $\text{TЧ}_{2,5}$), на частку яких припадає близько 98% від загального обсягу викидів шкідливих речовин в атмосферу.

Викиди, хімічні реакції в атмосфері та опади, що містять сполуки сірки і азоту, зумовлюють підкислення в наземних та водних екосистемах, порушується

структура та функціонування екосистем, шкідливо впливають на здоров'я людей (ураження дихальних шляхів), нищать рослинність, знижують родючість ґрунтів, пришвидшують корозію металів, руйнують кам'яні будівлі та металоконструкції, зумовлюють зменшення кількості риб у водоймах та збільшення кількості водоростей.

Постійні впливи шкідливих хімічних речовин, які присутні в атмосферному повітрі, залишаються проблемою в оцінці ризиків і пов'язані з тим, що:

- концентрація атмосферних домішок надзвичайно нестабільна і залежна від метеоумов;

- до хвороб, у виникненні і перебігу яких забруднення повітря відіграє значущу роль, відносяться, головним чином, хвороби дихальної системи; але ці хвороби неспецифічні і можуть викликатися іншими факторами, наприклад, палінням, або професійним впливом, значну роль при цьому може відігравати дія внутрішніх алергенів.

Незважаючи на те, що область має значні водні ресурси, питання їх збереження залишається актуальним. Це пов'язано насамперед із забрудненням водних об'єктів стічними водами, нераціональним використанням прісної води. Скид неочищених та недостатньо очищених комунальних і промислових стоків відбувається внаслідок фізичного зносу очисних споруд і відсутності коштів на будівництво та реконструкцію. Внаслідок тривалої експлуатації без необхідного поточного ремонту водопостачання та каналізації більшість водопровідно-каналізаційних господарств гірських населених пунктів знаходяться в незадовільному технічному стані, частина з них – в аварійному. Зважаючи на стрімкий розвиток туристичної галузі, зношеність очисних споруд загрожує значним забрудненням річок, які мають транскордонне значення та є джерелами питного водопостачання.

За даними звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) у 2024 році обсяг скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти області дещо зменшився (на 0,437 млн. м³ в порівнянні з минулим роком) і становив 54,699 млн. м³.

Крім того, у порівнянні з минулим роком зменшився об'єм забруднюючих речовин в складі зворотних вод на 1,476 млн.м³.

Основними галузями, які здійснюють скид зворотних вод у поверхневі водні об'єктів по області є: водопостачання, каналізація та поводження з відходами – 36,497 млн. м³, переробна промисловість – 11,061 млн. м³ та сільське, лісове і рибне господарства – 4,146 млн. м³, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 1,423 млн. м³, добувна промисловість – 0,016 млн. м³ та інші галузі – 1,556 млн. м³.

Протягом 2024 року фахівцями Головного управління Держпродспоживслужби в Івано-Франківській області проведено 36 позапланових заходів державного нагляду (контролю) за об'єктами водопостачання, а саме перевірено 19 централізованих водопроводів та 17 джерел нецентралізованого водопостачання згідно заяв суб'єктів господарювання. За результатами проведених заходів винесено 29 приписів щодо усунення виявлених порушень.

Крім того, Івано-Франківською регіональною державною лабораторією ГУ Держпродспоживслужби з централізованих водопроводів відібрано 150 проб води питної: 67 – для дослідження за мікробіологічними, 64 – для дослідження за санітарно-хімічними показниками, 9 – за вірусологічними показниками, 10 – за показниками радіаційної безпеки. За результати досліджень 15 проб питної води (10%) не відповідали вимогам ДСанПіНу 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»: 2 – за мікробіологічними показниками та 13 – за санітарно-хімічними показниками.

З джерел нецентралізованого водопостачання відібрано 156 проб води питної, з яких не відповідали вимогам 39 проб (25 %) (26 – за мікробіологічними показниками та 13 – за санітарно-хімічними показниками).

Не менш важливим питанням, що потребує невідкладного вирішення, є переробка промислових та побутових відходів. На території Івано-Франківської області зосереджено 15 постійно діючих полігонів твердих побутових відходів. Полігони у с. Бережниця Верховинського району та с. Пнів Надвірнянського району вичерпали свої проектні потужності та потребують рекультивації. Для зменшення обсягів накопичення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах необхідне впровадження систем роздільного збирання, сортування та перероблення побутових відходів.

За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області протягом 2024 року в області утворилось 668524,7 т відходів I-IV класів небезпеки, з них: 524694,5 т від економічної діяльності підприємств і організацій.

Івано-Франківська область належить до найбільш паводконебезпечних регіонів України. Масштабні повені та паводки, які систематично повторюються, спричиняють затоплення та підтоплення територій населених пунктів, сільськогосподарських угідь, виробничих об'єктів, ураження інженерної інфраструктури з руйнівними наслідками.

На виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з метою впровадження Директиви 2007/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2007 року про оцінку та управління ризиками затоплення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 895-р затверджено плани управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах районів басейнів річок. На територію області поширюється дія планів басейнів річок Дністер і Дунай.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку заповідної справи в Івано-Франківській області є збереження біотичного і ландшафтного різноманіття шляхом створення нових та вдосконалення існуючих заповідних територій, формування регіональної екологічної мережі, встановлення меж об'єктів природно-заповідного фонду в натурі (на місцевості).

Проблемним питанням збереження заповідних територій є те, що для більшості територій природно-заповідного фонду, які знаходяться у віданні органів місцевого самоврядування та лісгосподарських підприємств, на сьогодні не встановлено межі в натурі (на місцевості) відповідно до вимог діючого законодавства.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

Громадянам України гарантоване статтею 50 Конституції України право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Відповідні зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення прописані у Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» і «Про систему громадського здоров'я».

В рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію) наша держава також взяла на себе відповідні зобов'язання. Зокрема, у главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Україна обіцяла дотримуватись загальноєвропейських заходів з забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля.

У рамках Угоди про асоціацію співробітництво між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища. Таким чином підтримка екологічної рівноваги на території України є одним з найважливіших завдань України, як цивілізованої проєвропейської держави, в рамках здійснення політики щодо охорони навколишнього природного середовища та реалізації проголошеного Україною курсу на європейську інтеграцію.

Україна є учасником низки міжнародних угод та конвенцій, які зобов'язують країну до виконання певних екологічних стандартів:

- Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року;
- Паризька угода про зміну клімату (2015);
- Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (1997);
- Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (1979);
- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (1973, Вашингтонська конвенція, CITES);
- Європейська ландшафтна конвенція (2000);
- Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (1971).

Європейським Союзом прийнято ряд директив, що регулюють охорону навколишнього середовища, і Україна, як частина європейської інтеграції, має

зобов'язання імплементувати ці директиви в національне законодавство. Серед них:

- Директива 2008/98/ЄС про відходи та про скасування деяких директив (Waste Framework Directive);
- Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики (Water Framework Directive);
- Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи (Ambient Air Quality Directive);
- Директива 92/43/ЄЕС про охорону природних оселищ та дикої фауни і флори (Habitats Directive);
- Директива 2009/147/ЄС про збереження диких птахів (Birds Directive);
- Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (Industrial Emissions Directive);
- Директива 2014/52/ЄС про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проектів на довкілля (кодифікація) (Environmental Impact Assessment Directive).

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015) та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, яка внесена до виконання плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений Постановою КМУ від 25 жовтня 2017 р. №1106.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року).

Програма охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки розроблена відповідно до завдань та цілей Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки з урахуванням соціально-економічного розвитку регіону, техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та природних умов, а також відповідно до Земельного кодексу України, Водного кодексу України, законів України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про управління відходами», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про екологічну мережу України», «Про природно-заповідний фонд України».

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Наслідки для довкілля та здоров'я людей охоплюють можливий вплив на

флору, фауну, біорізноманіття, ґрунти, клімат, повітря, водні ресурси, ландшафти (зокрема й техногенні), природоохоронні території й об'єкти, умови безпеки життєдіяльності населення, його здоров'я, матеріальні цінності та культурну спадщину, а також взаємозв'язок усіх цих чинників.

За своїм походженням екологічний вплив може бути первинним, безпосередньо пов'язаним із впливом розміщення та функціонування існуючих чи запроєктованих об'єктів на екосистему (наприклад, забруднення повітря під час будівництва чи експлуатації), а також вторинним який виникає як наслідок первинних змін у природному середовищі (наприклад, зростання кількості бронхо-легеневих захворювань серед населення через погіршення якості атмосферного повітря).

Кумулятивний вплив – це сукупність ефектів, що виникають у результаті реалізації запланованої діяльності разом з уже наявними або тими видами антропогенної діяльності, які можуть з'явитися найближчим часом. Така взаємодія здатна спричинити істотні як негативні, так і позитивні наслідки для довкілля та соціально-економічних умов. Кумулятивні ефекти часто формуються із незначних за силою окремих факторів, які діють одночасно чи протягом тривалого періоду, поступово накопичуються й у підсумку можуть викликати значні зміни. Акумуляція відбувається тоді, коли антропогенне навантаження або інші фізичні чи хімічні впливи перевищують здатність екосистеми до самовідновлення, асиміляції чи трансформації.

За умови дотримання та реалізації всіх передбачених Програмою комплексних природоохоронних заходів, які відповідають чинним нормативним вимогам, виникнення кумулятивного впливу з негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферу не прогнозується. Повноцінна оцінка можливого кумулятивного впливу стане можливою під час експлуатації діючих та запроєктованих об'єктів з урахуванням результатів моніторингу стану довкілля та проведення відповідних розрахунків. Очікуваних змін клімату чи мікроклімату внаслідок реалізації заходів Програми не передбачається, оскільки експлуатація зазначених об'єктів не супроводжується значними тепловими викидами чи утворенням парникових газів. Також відсутні кліматичні чинники, які могли б посилювати вплив планованої діяльності на навколишнє середовище.

Для здійснення запланованої діяльності технологічні рішення, передбачені для існуючих і нових об'єктів, що мають бути екологічно безпечними, що повинно підтверджуватися результатами оцінки впливу на довкілля.

Синергічні ефекти, тобто підсилений сумарний вплив від взаємодії двох і більше факторів, у даному випадку не очікуються.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років), за результатами оцінки проєкту Програми також не прогнозуються, оскільки в наданих матеріалах відсутні необхідні технічні показники та часові параметри.

Під час виконання підготовчих та будівельних робіт на запроєктованих об'єктах, передбачених технічними завданнями до Плану заходів з реалізації Програми, вплив на довкілля (зокрема, на атмосферне повітря) матиме тимчасовий і локальний характер. Такі викиди виникатимуть, зокрема, під час

роботи двигунів внутрішнього згорання будівельної техніки, проведення зварювальних та земляних робіт, фарбування металевих конструкцій тощо. Сталий вплив на навколишнє середовище від функціонування існуючих та нових об'єктів (наприклад, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти після проходження очисних споруд) підлягає аналізу в рамках процедури оцінки впливу на довкілля.

Довгострокові наслідки проявляються у вигляді поступових трансформацій довкілля, що формуються під впливом природних факторів, які діють протягом багатьох років – рельєфу місцевості, водного режиму, клімату, сейсмічної активності чи карстових процесів. Такі зміни здатні відбиватися на екологічному стані та на здоров'ї населення, однак для їх виявлення та прогнозування потрібні систематичні статистичні й моніторингові спостереження. Щоб оцінити можливі наслідки реалізації Програми у майбутньому, доцільно аналізувати динаміку, зафіксовану в попередні періоди, і на її основі визначати ймовірні тенденції розвитку. Це дає підстави стверджувати, що суттєвих негативних впливів на довкілля та населення від запланованої діяльності не очікується.

Результативність природоохоронних заходів зростає тоді, коли вони реалізуються не ізольовано, а як взаємопов'язаний комплекс дій. Це забезпечить прояв позитивних ефектів:

- вторинних (опосередкованих) наслідків – коли певна зміна у довкіллі спричиняє ланцюгову реакцію, що охоплює кілька екологічних процесів;
- кумулятивних наслідків – пов'язаних з тривалою дією одного чинника або поєднанням впливів різних заходів, які у сумі підсилюють результат;
- посиленого впливу (синергії) – коли взаємодія кількох факторів дає значно вищий ефект, ніж просте додавання їхніх окремих дій. Разом з тим, подібні взаємодії можуть мати небажаний характер, тому під час оцінювання екологічних результатів слід враховувати ймовірність негативних побічних наслідків, що можуть супроводжувати виконання природоохоронних заходів.

Під час щорічного прийняття управлінських рішень щодо конкретизації та реалізації заходів Програми необхідно враховувати коротко-, середньо- та довгострокові, постійні та тимчасові, а також позитивні та негативні наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення. Це забезпечується шляхом наукового опрацювання технічних та організаційних рішень у сфері охорони довкілля та управління екологічною діяльністю, а за потреби – проведенням процедури оцінки впливу на довкілля.

Заплановані Програмою природоохоронні заходи мають на меті вирішення екологічних проблем Івано-Франківської області та зменшення ризиків для життя та здоров'я населення. Водночас під час їх реалізації не можна виключати можливості виникнення побічних негативних впливів на довкілля. Тому на етапі підготовки та проектування таких заходів слід передбачати проведення оцінки їхнього впливу на навколишнє середовище, а в випадках, визначених законодавством, – проходження процедури оцінки впливу на довкілля.

З урахуванням прогнозованого впливу на основні елементи природного середовища (повітря, водні й земельні ресурси, ґрунти, кліматичні чинники, а

також рівень шумового, теплового та вібраційного навантаження і стан здоров'я населення) можна стверджувати, що реалізація заходів Програми не призведе до критичних екологічних наслідків і залишається у межах допустимих норм.

Передбачені Програмою дії, зокрема скорочення частки забруднених стоків у системі водовідведення, поліпшення якісних характеристик поверхневих вод, збільшення площі лісових насаджень, стійких до впливу людини, а також проведення наукових досліджень у відповідних напрямках, у перші роки її виконання (1-5 років) матимуть лише обмежений екологічний ефект. Це пояснюється тим, що домінуючими залишатимуться чинники, які вже існують і не змінюються.

У цілому реалізація Програми сприятиме зниженню рівня забруднення та поліпшенню екологічної ситуації, що є важливою умовою сталого розвитку області. Оскільки термін дії Програми визначено на п'ятирічний період, перспективи середньо- та довгострокового впливу окремо не аналізувалися. Продовження виконання Програми забезпечить збереження тих самих тенденцій, що були сформовані на початковому етапі.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

Реалізація Програми передбачає виконання заходів та проєктів, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією та раціональним використанням природних ресурсів, виконання яких - невід'ємна складова при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища. Проте під час виконання запланованих заходів та проєктів можливе виникнення деяких негативних наслідків.

Серед завдань проєкту Програми є такі, реалізації яким варто приділити більшу увагу з точки зору врахування екологічних вимог і критеріїв.

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки розглянуто заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків для довкілля, визначені законодавством.

Нижче запропоновані доцільні та досяжні заходи (ДДЗ), які передбачається вжити на етапах реалізації Програми.

Узагальнений перелік заходів, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у досягненні стратегічних цілей та завдань Програми:

1. Доопрацювання і експертне вдосконалення системи реалізації заходів та проєктів Програми (з фокусуванням на випереджаючий аналіз кількісних даних по атмосферному повітрю; водних ресурсах; земельних ресурсах та ґрунтах; біорізноманіттю, у т. ч. рослинному і тваринному світу, лісах і територіях природно-заповідного фонду; відходах і забрудненими промисловими і комунальними стічними водами; стану громадського здоров'я – складовим стану довкілля).

2. Організація і впровадження ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля реалізації заходів та проєктів Програми,

включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотного зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проектів за даними моніторингу складових стану довкілля.

3. Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на території області) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також – стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

4. Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання заходів та проектів Програми, у т. ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

На всіх етапах реалізації Програми заплановані рішення будуть здійснюватися у відповідності з нормами і правилами охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно вимог Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель» тощо.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

Вирішення проблеми значного погіршення властивостей природних об'єктів, а саме: деградації довкілля та ландшафту області, надмірного забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів, земель, накопичення у великому обсязі відходів, можливе за такими альтернативними сценаріями:

- «нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Програми;
- впровадження природоохоронних заходів в рамках місцевих програм з охорони навколишнього природного середовища, екологічних програм або заходів промислових підприємств тощо;
- впровадження природоохоронних заходів в рамках реалізації Програми охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області на 2026-2030 роки.

Перший альтернативний варіант – заходи з покращення довкілля будуть здійснюватися без чітко визначеного нормативного документу, яким передбачено напрями та завдання з охорони довкілля. Це призведе до збереження тенденцій, що сформувалися у Івано-Франківській області стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Такий подальший розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Другий альтернативний варіант відображає поточну ситуацію з впровадження природоохоронних заходів у регіоні та не може комплексно вирішити проблему екологічного стану в області.

Через обмеженість коштів органи місцевого самоврядування області не

мають можливості передбачити в місцевих програмах охорони навколишнього природного середовища реалізацію ефективних природоохоронних заходів.

Промислові підприємства області, які є основними забруднювачами довкілля, не зацікавлені у впровадженні за рахунок власних доходів ефективних природоохоронних заходів через їх високу вартість.

Крім цього, відсутня можливість залучення цільових коштів з державного та обласного бюджетів, а також координація дій виконавців таких заходів, що не дозволяє забезпечити ефективне використання наявних ресурсів.

Отже, цей варіант не є оптимальним.

Третій альтернативний варіант передбачає впровадження природоохоронних заходів в рамках реалізації Програми охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області на 2026-2030 роки, що дозволяє усунути недоліки першого варіанту.

Головними перевагами зазначеного варіанту є:

- виділення пріоритетних напрямів з охорони навколишнього природного середовища;
- комбінація ресурсів за джерелами фінансування (зменшення навантаження на бюджети різних рівнів і більш ефективне використання коштів);
- зацікавлення суб'єктів господарювання в економічно ефективному вирішенні екологічних проблем;
- впровадження сучасних технологій, направлених на раціональне використання природних ресурсів;
- координація та контроль за діями виконавців Програми.

Реалізація даного варіанту дозволить значно покращити екологічну ситуацію області, призведе до більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів, забезпечить екологічну безпеку та знизить рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Таким чином, зазначений варіант є оптимальним. Він надає можливість формувати та виконувати конкретні природоохоронні заходи, що спрямовані на усунення та обмеження дій шкідливих для навколишнього природного середовища чинників.

Реалізацію Програми планується здійснити в один етап протягом 2026-2030 років.

Стратегічна екологічна оцінка Програми здійснювалася в спосіб, що передбачав такий алгоритм дій: визначення ключових екологічних проблем, що стосуються сталого розвитку Івано-Франківської області; проведення оцінки стану довкілля й виявлення трендів, характерних для окремих компонент навколишнього середовища та стану здоров'я населення області; аналіз відповідності цілей Програми стратегічним цілям державної екологічної політики; розробка заходів з пом'якшення ймовірних негативних впливів реалізації Програми; формулювання пропозицій щодо моніторингу; підготовка звіту про СЕО Програми.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник у межах своєї компетенції проводить моніторинг наслідків реалізації документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Результати моніторингу щорічно оприлюднюються на офіційному вебсайті у мережі Інтернет. У разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вживаються заходи для їх усунення.

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, буде здійснюватися відповідно до Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1272.

Основними заходами зі здійснення моніторингу є:

- порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками на території області, де реалізуються заходи Програми, один раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;

- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками на території області, де реалізуються заходи Програми, один раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Проект Програми не містить конкретних проєктів господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля сусідніх держав, і які потребують надання документів дозвільного характеру на їх провадження, а також не визначає місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

Проаналізувавши проєкт Програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області на 2026-2030 роки можливо зробити наступні висновки.

Метою Програми є впровадження і підвищення ефективності природоохоронних заходів в Івано-Франківській області для покращення стану навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності населення та забезпечення екологічної безпеки регіону.

Завдання Програми – спрямування дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій всіх форм власності на реалізацію пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Цілі та заходи Програми відповідають Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки, затвердженій рішенням обласної ради від 21.02.2020 року № 1381-34/2020, Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року № 695 та іншим державним стратегічним документам у сфері охорони навколишнього природного середовища.

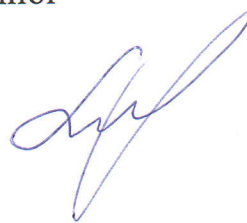
Реалізація заходів Програми не справляє значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

За результатами СЕО надано рекомендації до змісту заходів Програми та заходи з моніторингу впливу реалізації Програми на довкілля, що відповідно до ст. 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» повинно бути враховане в документі державного планування.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення Програми було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення та прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація Програми сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров'я населення та умов його життєдіяльності.

Виконавці:

Начальник відділу економіки природоохоронної діяльності, екологічного моніторингу, зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації

А. Козунь

Головний спеціаліст відділу економіки природоохоронної діяльності, екологічного моніторингу, зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації

І. Приходько

Головний спеціаліст відділу економіки природоохоронної діяльності, екологічного моніторингу, зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації

Л. Тригуб'як

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
3. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням Івано-Франківської обласної ради від 21.02.2020 р. № 1381-34/2020
<https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2021/10-06-2021-strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoi-oblasti-na-2021-2027-roki.pdf>
4. Екологічний паспорт Івано-Франківської області 2024 рік
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області за 2024 рік